

ŠABAN BAJRAMOVIĆ U KABINETU 227*

ŠABAN BAJRAMOVIĆ IN OFFICE 227

ABSTRACT This is a sociological anecdote on the fact that for almost a decade now a picture of Šaban Bajramović has been hung on the wall of Office 227 at the Faculty of Mechanical Engineering, University of Niš, where the Department of Social Sciences is located. How did a portrait of the king of the Romani music appeared in this room, for many people a surprising and inadequate environment, and where did it come from? Answering this question, the author, in fact, composes the introduction to the monograph entitled *I Asked the Little Snail – My Sociological Story About Šaban Bajramović*, which should be published by the end of 2017 by the Belgrade publishing house „Službeni Glasnik“.

Key words: Šaban Bajramović, king of the Romani song, Serbia, Niš, Faculty of Mechanical Engineering.

APSTRAKT Sociološka crtica o činjenici da je u kabinetu 227 na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Nišu, u kojem stoluje Katedra za društvene nauke, već deceniju na zidu okačena slika Šabana Bajramovića. Odakle i kako se tu, za mnoge iznenađujuće i u neodgovarajućem ambijentu, nađe portre cara romske muzike? Odgovarajući na to pitanje, autor zapravo ispisuje uvod u monografiju *Pitao sam malog puža – moja sociološka priča o Šabanu Bajramoviću*, koja bi trebalo da se pojavi do kraja 2017. godine u izdanju beogradske izdavačke kuće „Službeni glasnik“.

Ključne riječi: Šaban Bajramović, car romske pesme, Srbija, Niš, Mašinski fakultet.

*Nekada usputne činjenice
više govore nego čitave studije.*

Branka Radović

*bla, bla, bla –
nezainteresovani
smešak Šabanov
Dragan J. Ristić¹*

U kabinetu 227 na Mašinskom fakultetu Univerziteta u Nišu (sl. 1), u kojem stoluje Katedra za društvene nauke, omalena po brojnosti, ali znana u balkanskom prostoru, pa i izvan njega, već je deceniju na zidu okačena slika Šabana Bajramovića. Odakle i kako se tu, za množinu iznenađujuće i u neodgovarajućem ambijentu, nađe njegov portre (sl. 2)?

---

* Pripremljeno u okviru projekta *Održivost identiteta Srba i nacionalnih manjina u pograničnim opštinama istočne i jugoistočne Srbije* (179013), koji se izvodi na Univerzitetu u Nišu – Mašinski fakultet, a finansira ga Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

¹ Dragan J. Ristić, vodeći srpski haikuist, specijalno za ovaj članak ispevao je haiku pesmu o caru romske muzike.

Slika 1: Kabinet 227 (V. Petrović, 2016)

Slika 2: Šabanov portret (V. Petrović, 2016)

Čitava se sociološka priča može složiti oko nabavke, postavljanja i ostanka Carevog² postera u kabinetu, i ovde će biti skicirana jer osvetljava deo pozadine rađanja članka koji je na čitačevom astalu.

Slika je tu od Bajramovićevog upokojenja – 2008. godine. Bila je izložena na promociji knjige Radeta Vučkovića Niškog *Kralj romske pesme (drugi o Šabanu Bajramoviću)*,³ koja se odvijala u Domu Vojske Srbije neposredno pred Šaletovu smrt a za vreme Festivala dečije romske pesme.⁴ Prisustvujući razgovoru o tako skromnoj publikaciji i videvši poster s autentičnim Carevim likom u zrelim godinama, onim po kojem se prepoznaje i pamti – crna kosa da ne može biti crnija, mangupski brčići, tugaljive oči, nazire se zlatan zub, čvrst vrat, još neizborano izražajno lice, elvisovska košulja... – pozeleo sam da obavezno do njega dođem i njime oplemenim svoju univerzitetsku radnu prostoriju. Jer je na njemu, nema šta, Šabi upečatljiva faca u naponu snage koja će me, svakodnevno gledajući u oči, opominjati da ispunim samozadatu obavezu: „Izem te kume, obećao si, kad ćeš da nažvrljaš nešto o meni!“ „De, de kume“ – branim se i vadim dan na dan – „će bude, ne beri brigu, neće da mi pomognu, još samo da napišem knjigu o Džerimi i o nekim tvojim (našim) krčmama.“⁵

² Šabana su za života zvali i: Šabi, Šale, kralj. Mi ćemo ga za ovu priliku oslovljavati početnim velikim slovom i sa „Car“, jer je to u romskoj tradiciji, a i odmah priznajem koliko ga visoko cenim kao umetnika.

³ Na predstavljanju je o knjižici, osim priređivača, govorio i pogovorač Dragan Todorović.

⁴ Aladin Omerović i romska NVO „Ekologija – Amaro Drom“ deceniju i po uspešno organizuju tu kulturno-umetničku manifestaciju.

⁵ U pretpostavljenom razgovoru Šale me podseća na samozadatu obavezu da spremim monografiju pod naslovom *Pitao sam malog puža (moja sociološka priča o Šabanu Bajramoviću)*, otpozdravljam mu već zgotovljenom studijom *Kazuj krčmo Džerimo (periferijska kafana i okolo nje)*. Knjiga o meani „Džerima“ odavno se pojavila i doživela dva izdanja (Đorđević, 2011, 2012), a o njemu će se objaviti do beogradskog Sajma knjiga kod „Službenog glasnika“.

Poster ojačan podlogom, tj. zalepljen na deblji karton, odmah sam otkupio za ne baš male novce od Vučkovića Niškog, autora spomenutog sočinenia. Kad smo već kod te prve knjige o Bajramoviću, glasno se pitam da li je zavrđela ikakvu pažnju? Sem toga što se izdala u „pravo“ vreme, i u nju stavilo nešto autentičnih beležaka o glavnom junaku, ona oblikom i sadržinom jeste amaterska tvorevina. Ja se ne navezujem na Radetovu rabotu, taman posla. Uzgred, stvorio je neprijatnost izdavaču i vlasnici štamparije Bubi Pavlović jer je Niški prešampao i notne zapise Šabijevih pesama i narušio autorska prava: to je nedopustivo bez dozvole. Gospođa Bajramović je potegla advokata, on propise, i štamparija „Punta“ – među boljim u Nišu i okolini – plati prilično para (vinovnik prekršaja ne oduži se do dana-današnjeg).

Ova epizoda, zato, i u trenutku odlaska muzičkog asa potvrđuje tamniju stranu njegove karijere. Ceo-celcijat život su ga krali i potkradali mu i pesme i honorare, i lik i delo; to činili i u vreme bolesti i smrti, isto rade i sada.⁶ Zaboravljajući, ili se praveći neznalice, da Šabanu Bajramoviću ne mogu da oduzmu ono što mu je samo Bog mogao podariti: *apsolutni sluh* i *magični glas*. Za Carem je jama u Nišu i u Srbiji, na Balkanu i u Evropi... – prazan prostor.⁷

Kakav je odnos kolega iz kabineta i pojedinih studenata prema Šabanovom portretu? Začudan, meni maltene neobjašnjiv, ali ih mogu razumeti.

Priznajem, i moj asistent „akademik“ Đurović i mladi kolega MFA Tasić, nastavnik *Engleskog*, a posebno predavač *Fizičke kulture* „doktor“ Petrović, jesu me zadirkivali. Čikali su me, ne toliko otvoreno, koliko izokolo, zbog Šabanovog postera na zidu kabineta 227, sedištu Katedre za društvene nauke, čiji sam neprekidni upravitelj od 1995. godine.

Shvatam to da i mi, poput svih inih, imamo svoje muzičke favorite. Kao stariji, primerice, držim se Bitlsa i još nekolicine čupavaca i delija 60-ih, dok su mi idoli Džon Lenon (Lenon) i Ernesto Če Gevara (Che Guevara) (sl. 3), oni kao mlađi obožavaju Nika Kejva (Cave) ili Toma Vejtsa (Waits). Takođe mi je jasno, sociolog sam, da je došlo do korenite promene u vrednostima, potkulturi i

⁶ Slučajnost udesi tako da na neočekivanom mestu saznate nešto bitno što biste teško obezbedili u regularnim okolnostima. Prvog decembra 2016, u zgradi PU Niša, u gužvi pred šalterom za izdavanje ličnih isprava i uverenja o prebivalištu, spasio sam postariju damu koja je s hrpom formulara molila stajaće za pomoć i, s obzirom da je polupismena, popune joj papire: „Ja sam žena Šabana Bajramovića, samo me šetaju od jedna do druga vrata, niko ne zna šta mi treba, napišite mi, molim vas, nemam ni olovku...“ Prišao sam joj, predstavio se i kazao da sam znao njenog muža, ispunio hartiju i iz dokumentacije uvideo da vadi dokaze za rešenje o izbegavanju dvostrukog oporezivanja između Srbije i Hrvatske. Na moje pitanje da li očekuje neke pare koje Caru duguju, Milica mi je odgovorila: „Da, gospodine, mnogo mu duguju, a ovi iz Zagreba se tek sad setili da ih isplate!“ Ljubazno me je pozvala da zajedno popijemo kafu, ali sam se zahvalio i vratio u red maltretiranih građana koji već tri sata okapavaju pred birokratskim šuberom. Tako, premda iskusan istraživač, propustih jedinstvenu priliku da se поближе upoznam s Šaletovom družbenicom i doznam još koji detalj iz njihovog braka.

⁷ Parafraziram reči Dobrice Ćosića o Borislavu Mihajloviću Mihizu i Živoradu Stojkoviću, umrlim „siminovcima“: „Obojica su bili veliki ljudi, takvi više ne postoje, za njima je jama u Beogradu, prazan prostor“ (Hudelst, 2016: 30).

popularnoj kulturi spram mog omladinskog doba, jer danas mladi i studenti čitaju neke druge knjige i njihovi favoriti nisu Karl Marks (Marx), Rajt Mills (Mills) i Herbert Markuze (Marcuse); Mao Ce Dung (Zedong) jedan je u lepezi omraženih komunističkih diktatora, dok je Če Gevara „građanski inteligent koji se igrao revolucije“. Nema više Vudstoka i ostrva Vajt, Dženis Džoplin (Joplin), Džimija Hendriksa (Hendrix) i Džima Morisona (Morrison), a Lenonovo ubistvo simboličan je i zakasneli kraj „veličanstvenih“ šezdesetih godina. Sada se omladini svesrdno preporučuju kao duhovne potrebe – pribeleži Aleksandar Ilić – „one ideje, koje čine osnovu uspešnih društava Zapada, ideje Popera (Popper), Hajeka (Hayek), Arentove (Arendt), Arona (Aron), Bezensona, prave, a ne lažne proroke 20. veka, jer je njihove teorije potvrdila stvarnost“ (Đorđević, 2016a: 120). U postmodernom vremenu većini je odbojan govor o utopijama i revolucijama, kolektivnim htenjima i grupnim projektima.

Slika 3: Lenon i Če (B. Đorđević, 2016)

Kako god da se okrene, ne mora se Bajramović ni voleti ni mrzeti, ali je neobjašnjivo da se ne ceni i ne prihvati kao jedan od najvećih umetnika sa balkanskih visoravni. Ne moramo njime ni biti fascinirani, što se pre svega kao metodski nauk „zabranjuje“, svejedno, književniku ili sociologu kada romaneskno ili monografski obrađuje likove. Zato ćemo se pridržavati uputstva Milene Marković: „Pisac ne sme sebi da dozvoli da bude fasciniran svojim likovima, motivima, može da ih voli i ne sme da ih mrzi, ali ne sme da bude fasciniran. On je kroz svaku priču dužan da traži istinu o ljudskoj duši“ (Bečković, 2016: 22). A to je najsloženiji zahvat.

Pre kojeg leta zbog uravnoteženja zalepismo na unutrašnjoj strani kabinetskih vrata dva krasna postera (sl. 4).

Slika 4: Car, Ajnštajn i poljubac (V. Petrović, 2016)

Na prvom je popularni fotos „Poljubac“. Tu slavnu sliku *V-J Day in Times Square*, snimljenu 14. avgusta 1945, poznatu i kao *V-Day* ili *The Kiss* (to *V-J* je skraćenica od *Victory over Japan*), uslikao je Alfred Ajzenštat (Eisenstaedt) na njujorškom Tajms skveru.

Na inom je ko bi drugi no Albert Ajnštajn (Einstein), neosporno jedan od nekolicine najgrandioznijih umova koje je izrodio ljudski rod; ostali su, primera radi, Aristotel (Αριστοτέλης), Leonardo da Vinči (da Vinci) i Isak Njutn (Newton). I tako stvorismo nadrealnu situaciju u kojoj Šabi, muzički titan, kao da gleda u Alberta, naučnog genija. Da li je potrebno izvinjenje zbog nepriličnog upoređenja, ili da se pozovem na činjenicu da ih i nešto spaja: *muzika*. Bajramović ju je kreirao i izvodio, tvorac specijalne i opšte teorije relativnosti – kojom je iz temelja izmenio paradigmu o kosmosu i prirodi, filozofiji, umetnosti i društvu – celog je života muzicirao na violini (patio je zbog toga što u tom hobiju nije dostigao virtuoznost, doseglu u stvarima *science*). Razume se da Šale, da je živ, pojma ne bi imao o Ajnštajnu, kao što uopšte ne bi mario za ovakvu vrstu pisanja, sem što bi prokomentarisao: „Ma ko je, bre, taj Albert, kakav genije – ja sam car i najveći među muzikanti i pevači?“

No to nije sve! Moji studenti klasičnog mašinstva i inženjerskog menadžmenta, kojima predajem *Sociologiju kulture i morala*, polažu još od 2011. godine – i na testovima, odnosno kolokvijumima, i na redovnom ispitu, usmenom odgovaranju – i uče o Šabanu, Tomi Zdravkoviću i Staniši Stošiću, pevačima sa juga Srbije. Evo, samocitiraću uvodne pasuse u tu lekciju (Đorđević, 2011: 117): „Srbija ima dvovekovnu tradiciju kafanskih orkestara i interpretatora. Većina poznatih izvođača, onih koji su zadužili našu narodnu muziku, ili je potekla iz kafane (krčme, mehane, birtije...) – tamo se kalila – ili se tamo oprobala, a neki od bardova onde su i završili, nikada je ne napustivši. Nekada se

znalo: pesma je hit ako uđe u kafanu' (S. Berić). Radi primera nije nužno ići u daleku prošlost niti prekoračivati prostor jugoistočne Srbije. Tri velikana kafanske pesme, već pokojna – na golemu štetu srpske kulture, pravilno su bila raspoređena na tzv. južnoj pruži: Šaban Bajramović, Nišlija – car romske pesme, svoj vek je 'straćio' u kafani; Toma Zdravković, Leskovčanin – srpski Šarl Aznavur, gromada od boema, najlepše pesme je ispevao kafani; Staniša Stošić, Vranjanac – kralj južnjačkog melosa i vranjanskog duha, u kafani je izistinski bio onaj 'pravi'."

Za mene je kao profesora *Sociologije kulture i morala* bitno da studenti ne potpadnu pod stereotipije i predrasude, što se desilo starijim Nišlijama povodom Roma, čak i kada je u pitanju Šaban Bajramović:

na stovarištu
 Šaban nešto pretura –
 psuju Ciganina
 otkud bi trgovci znali
 šta je dobra muzika⁸

Studenti su upoznati sa veličanima popularne kulture južne Srbije, za koju namerno nema razumevanja od Beograda do Horgoša i koja se najčešće krivi za širenje parade kiča i neukusa. U tom smeru ovoga leta (Đorđević, 2016b: 82-83) polemisah s Brankom Rosićem (2014: 61), koji u svojoj kolumni u „Nedeljniku“ opravdano oštro udari po Grandu Saše Popovića, malčice mu zavideći što je ovaj, nesumnjivo sposoban menadžer, uspeo svoju marku da „utopi“ kablovskoj kompaniji SBB za „tričavih“ 15 miliona evra: „Ali ga brate pretera, mereći sve iz 'beogradskog kruga dvojkom', zaključcima po kojima u pozadu popularnosti Sašinog proizvoda leži nemaština i pustoš. A gde one prevladavaju? Pa, zna se, gde bi, ako ne na jugoistoku Srbije, dole od Niša, Prokuplja i Pirota, preko Leskovca, Vladičinog Hana i Bosilegrada, do Trgovišta, Bujanovca i Preševa. Manimo to što 'dvojkaši' čas po čas, kada ne žele, ili ne mogu, da upotrebe moždane vijuge, potežu i proglašavaju jugoistok za krivca svih srpskih nedaća i skretanja u kulturi – oni dole su kičlijе, *mi gore* ('splavari') *trošadžije visoke umetnosti* – nego 'gospodin' Rosić nasrnu i na naše krčme. Da li pade na pamet novindžiji da se zapita: ako Grand ima neverovatnu gledanost, odakle je većma ta publika koja mu obezbeđuje visok rejting? Iz prestonog grada i okoline, dakako, jer da se sabere sva jugoistočna Srbija, ne može da iznese gledalaca koliko se može obuhvatiti pogledom s Avalskog tornja. Zato, za početak, neka se kloni Južnjaka, a potom i tamošnjih birtija.“ Ako, ako, neka se

⁸ Dragan J. Ristić, koga sam nagovorio da mi napiše *tanku* (*vaku*) o Caru, u elektronskom pismu (Sent: Tuesday, February 07, 2017 9:06; PM To: Dragoljub Djordjevic; Subject: inspirativni Šaban), piše mi kako ju je ispevao: „A ova tanka (vaka) na kraju samo je zabeležen događaj kojem sam prisustvovao: kad sam pre desetak godina renovirao staru očevu kuću, morao sam za neki materijal da idem na jedno stovarište na Trošarini. Na moje iznenađenje tik pored mene već ostareli Šaban Bajramović nešto pretura i gunda. Trgovci ga zezaju i psuju majku cigansku. Preneražen stojim i blenam. Zaboravih za šta sam došao! Srdačno, D. J. R.“

prestoničani naslađuju svojom nadmenošću. Ljudi juga nepogrešivo osećaju šta su izistinske vrednosti, u koje spadaju Šale, Toma i Staniša (i trubač Bakija Bakić) – digoše im i spomenike u lepim gradskim prostorima Niša, Leskovca i Vranja. Pa izvolite, navrnite i poklonite se umetnicima!

Da, „nekada usputne činjenice više govore nego čitave studije“ – napisala Branka Radović, pa tako i crtica o tome kako se i zašto Careva slika „šepuri“ u kabinetu 227.

L i t e r a t u r a

- Bečković, O. (2016). „Milena Marković, dramski pisac – Sve naše vlasti su marionetske.“ *NIN*, 1. decembar, str. 19-24.
- Đorđević, D. B. (2011). *Kazuj krčmo Džerimo: periferijska kafana i okolo nje*. Beograd, Niš: Službeni glasnik, Mašinski fakultet (d. izdanje 2012).
- Đorđević, D. B. (2016a). *Džepna sociologija za početnike*. Novi Sad, Niš: Prometej, Mašinski fakultet.
- Đorđević, D. B. (2016b). *Kultura kafane u ogledalu štampe*. Beograd, Niš: Službeni glasnik, Mašinski fakultet.
- Hudelist, D. (2016). „Dosije siminovci. Pesimisti koji su napravili srpsku elitu.“ *Nedeljnik*, 12. januar, str. 26-36.
- Rosić, B. (2014). „Dalje ide... Dalje ide.“ *Nedeljnik*, 20. februar, str. 61.
- Vučković Niški, R. (prir.) (2008). *Kralj romske pesme: drugi o Šabanu Bajramoviću*. Niš: Punta.